

PRILOZI POVIJESTI NAŠIH NARODA ZA REVOLUCIJE 1848/9.

Interes, koji zamršena zbivanja u povijesti naših naroda za revolucije 1848/9 pobuđuju u našoj historiografiji, pa i izvan nje, nije oslabio ni poslije proslavljene stogodišnjice te revolucije, koja je u stvari tek otvorila čitav niz različitih pitanja, odlučnih ne samo za cjelovitu ocjenu toga razdoblja nego i za razumijevanje svega daljnjeg razvoja kod nas. Zadaća je ovog prikaza, da se osvrne na neke priloge u vezi s pojedinim od tih pitanja, razasute po različitim časopisima i izdanjima kod nas i vani.

1. Poslije kraćeg prikaza događaja u Rijeci 1848/9, koji je izradio na osnovu arhivske građe (Rijeka od rimske Tarsatike do hrvatsko-ugarske nagodbe, Zagreb 1951, str. 106—129), i poslije svoga vrlo instruktivnog uvoda u prikaz »Korespondencije grofa Alberta Nugenta iz god. 1848« (Arhivist I/3, Beograd 1951), Ferdo Hauptmann je u časopisu Südost-Forschungen XV, München 1956, objelodanio raspravu: Banus Jelačić und Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz (str. 372—402). Kako je autor već 1951 navijestio da priprema monografiju o Jelačiću, ta je rasprava zacijelo zasnovana kao jedno njezino poglavlje, ali je uza sve to dobro zaokružena cjelina.

U njezinu je središtu pitanje odnosa između bana i kneza, koji potkraj 1848 postaje vrhovni zapovjednik i po tome vojni starješina Jelačićev, ali se u tom pitanju, često obilježenom izrazito subjektivnim crtama, isprepliću i sukobljavaju različiti politički interesi i shvaćanja s mnogo širim značenjem. Ne bih se doduše mogao složiti s mišljenjem autora, da je upravo »sitničava zavist« Windischgrätzova u odnosu prema malom plemiću Jelačiću »bacila državu u naručje Rusije«, sa svima teškim posljedicama toga događaja po Austriju (str. 402). Autorova analiza, koja ponekad vrlo oštroumno raspliće zamršene situacije, najbolje i sama pokazuje, da su uzroci tako presudnim posljedicama ležali mnogo dublje.

Za razliku od Jelačićeva portreta, kako ga je dao V. Bogdanov, gledajući u njemu samo nesposobnog slabića i slugana, koji čak ni kao vojnik nije valjao, autor ističe — uz banovu nesumnjivu privrženost caru — njegovo iskreno nacionalno osjećanje i uvjerenje u potrebu temeljitog preuređenja Austrije na podlozi ustavnosti i narodnosti, a pogotovu cijeni njegove sposobnosti vojskovođe. Činjenicu, da je Jelačić, prelazeći Dravu, dao hrvatske zastave zamijeniti carskima, objašnjava kao »jedini način«, da bi ban utjecao na mađarsku vojsku, »jer hrvatske bi zastave mogle samo još jače rasplamsati mađarski šovinizam«, a Jelačić nije htio da ratuje protiv mađarskog naroda (378). Banov uzmak prema austrijskoj granici poslije bitke kod Pákozda ne ocjenjuje kao njegov neuspjeh i bijeg, kako to čini Bogdanov, nego kao promjenu u njegovu ratnom planu, prouzrokovanu gubitkom nade u prelazak mađarskih trupa. Banov pohod na pobunjeni Beč u početku mjeseca listopada, koji je on poduzeo iz vlastite pobude, smatra H. s vojnog staništa neizbježnim; u protivnom slučaju izložio bi se ban opasnosti, da bude »od Beča i Mađara uklješten«, a osim toga, »bez Beča nije moglo biti nikakve obnovljene borbe protiv Mađarske« (380). Banova strategija pred Bečom slomila se na neodlučnosti austrijskih političkih i vojničkih krugova, koja je proistjecala iz različitih motiva. Osim bojazni pred napadajem s mađarske strane utjecalo je u tom pravcu poglavito držanje visoke aristokracije. »Grupa visokog plemstva oko Windisch-Grätz — konstatira H. — koja se borila za ponovno predobivanje propale

pozicije i izgubljena utjecaja u državi, iskoristila je kritični položaj Monarhije u oktobru, da dođe do cilja upravo s pomoću kneza, svoga najistaknutijeg predstavnika... Kada je pak Windisch-Grätz došao u Olomouc, da unaprijed digne plaću za svoj pothvat, uspjelo mu je da Jelačića, koji je — kao prvoborac za nacionalnu jednakopravnost i ustavni razvoj — bio najopasniji protivnik aristokratske reakcije, onemogućiti time, što je za sebe ishodio položaj viši od njegova...» (391). Tako je Jelačić carevim manifestom od 16. X. u svemu podređen knezu; »otada je bio samo jedan od generala, ... ali je i nadalje ostao snagom koja pokreće« (395) — dakako, na bojištu, kako to nesumnjivo dokazuje arhivska građa, kojom se autor služio.

U ponekim autorovim formulacijama ima pretjerivanja, možda uvjetovana nekim stilskim osobinama. Ponekad se dobiva utisak, kao da autor želi naročito istaći privrženost prema »carskom gospodarstvu« kao bitnu crtu u svim tim događajima, od mentaliteta nižeg plémstva »na pragu Istoka« do ožujskih dana u Zagrebu, koje označava riječima: »I ovdje se napravilo revoluciju, ali Njegovu Veličanstvu najvjerniju revoluciju« (374). Odnos hrvatskog i srpskog pokreta 1848 prema vladaru bio je mnogo složeniji i nipošto nije bio izraz neke bezuvjetne odanosti. On, uostalom, po svom pouzdanju prema vladaru u svojim počecima nije ni ograničen samo na te pokrete, nego je jedna od osnovnih crta u pokretima gotovo svih naroda u Austriji. Autoru je to nesumnjivo dobro poznato. On ispravno ocjenjuje držanje dvora prema Hrvatskoj poslije odluke sabora, da se Hrvatska tješnje veže za austrijsku zajednicu naroda, kao »bijednu igru... u kojoj su nemoć i pod-muklost bile strahovito izmiješane« (375) i konstatira da se u Hrvatskoj »počinje polagano oko barona Kušlana okupljati jedna radikalna opozicija«, koja — kako on misli prema Bogdanovu — dolazi jače do izražaja od jeseni 1848. I to rađanje opozicije u hrvatskom pokretu 1848 mnogo je složeniji proces, nego što to prema ovom mišljenju izgleda. Kušlan još 12. XII., dakle poslije 3-mjesečnog ratovanja s Mađarima, poslije Jelačićeva podređivanja Windischgrätzu i poslije sastava Schwarzenberg-Stadionova ministarstva, izražava u »Slavenskom Jugu« (br. 56) svoje zadovoljstvo s politikom vlade i predlaže hitno izbor hrvatskih zastupnika u austrijski parlament. Vladin proglas — smatra on — »nas može umiriti, a mladi naš car (Franjo Josip; J. Š.) onako se je izjavio, da nemamo uzroka u ovi par sumnjati o čemu.« Još se 17. XII. zagrebačka »Slavenska Lipa«, koja je trebala da bude neke vrste političkom organizacijom te opozicije, zanosila ispraznom mišlju, koju je u pismu Banskome vijeću izrazila riječima: »Austria se preporuča. Ponosom kazati možemo: »mi smo ju od mertvih probudili; mi smo ju stvorili!« (Slav. Jug br. 59; podcrtano u originalu.)

Vrijednost je autorova priloga u realnijem pristupanju ličnosti i ulozi Jelačićevoj, u kojima je sva zamršenost tadašnje srednjoevropske politike našla svoj naročito zgusnuti izraz i oličenje. Autor je uvjerljivo dokazao, da je Jelačić imao znatne vojničke sposobnosti; preostaje još, da njegov politički lik osvijetli u najavljenoj monografiji.

2. Dragocjeni prilog za bolje razumijevanje suštine revolucionarnog zbivanja kod nas 1848/9 dao je Miodrag Popović u svojoj raspravi: Jakov Ignjatović u Četrdesetosmoj, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor XXI, 1955, str. 47—72. Poznati književnik realist pripadao je na početku pokreta »nacionalno borbenoj liberalnoj manjini« među peštanskim Srbima, koja se zanosila obnovom Dušanova carstva u duhu Garašaninova Načertanija (49) i bila protivna Austriji

kao i Rusiji (50). Vezujući interese srpskog naroda za općenit ustanak Južnih Slavena u Turskoj, on se već od početka pokreta zalagao za suradnju s mađarskom revolucijom. »Mada pristalica ravnopravnosti naroda u Ugarskoj — kaže P. — kao pobornik mađarsko-srpske saradnje i protivnik grupe privilegijaca, Ignjatović je bio protiv ma kakve nezavisne srpske teritorije na prostoru tadašnje Ugarske. Njemu i svima koji su izbliza pratili pokret u Mađarskoj bilo je jasno da će slobodna Vojvodina dovesti do oružanog sukoba s Mađarima, što će na jednoj strani pojačati pozicije bečke reakcije, a na drugoj uvući Srbe u besmislen i po njih katastrofalan rat. Osvedočen na delu da se među Mađarima, i pored tadašnje saradnje s bečkim dvorom i isključivosti vođstva prema Srbima, u suštini ipak odigrava revolucija, on je od početka pokreta nastojao da uskladi srpske narodnooslobodilačke tendencije s mađarskim Ustankom.« (54)

Zahtjev za stvaranjem Vojvodine nije prvobitno bio u programu srpskog pokreta; on se pojavio tek kasnije, kao reakcija na šovinističku politiku peštanske vlade i samoga Kossutha, pod znatnim utjecajem iz Beograda (misija Matije Bana). Razvoj je dakle prešao preko Ignjatovićeve, u teoriji nesumnjivo ispravne, koncepcije revolucije i posljedica je toga bila njegova osamljenost. »Ignjatović se još pre Majske skupštine razišao i s jednim i s drugim. S mađarskim Ustankom kao srpski patriot, sa Srpskim pokretom kao protivnik Vojvodine, privilegijaca i pristalica mađarsko-srpske saradnje na liniji borbe protiv feudalizma i austrijskog apsolutizma.« (54) Podvojenost u njegovu uvjerenju i praktičnoj djelatnosti završila je najzad u nesnalaženju i nedosljednosti. Ignjatović je postao »čovjek bez kompasa, kao kakav Don Kihot« (59), i naišao na sveopće ogorčenje. »Kao srpski rodoljub nije smeo natrag u Peštu — otud su mu prijatelji javljali da će biti uhapšen; ne dođe li, pak, konfiskovaće mu imovinu.« (57) Pokušaj izmirenja s Mađarima, koji je on poduzeo kao sekretar delegata peštanske vlade Petra Čarnojevića, završio je njegovim šestonedjeljnim tamnovanjem u mjesecu julu.

Našavši se opet na slobodi, Ignjatović se kao urednik »Vesnika«, organa Glavnog odbora, »za vreme oružanog sukoba u celosti stavio na stranu srpskog Pokreta. Pun ogorčenja na Mađare zbog njihove isključivosti, u te dane i on je bio za nepoštedan rat protiv njih.« (63) Dokazuje to niz uvodnih članaka, koje je pod pseudonimom pisao s naslovom: Sve za narodnost, i koji dosad nisu bili proučeni, iako u svemu iznose tri-četiri arka vrlo zanimljivog teksta. Autor je dobro učinio, da je na njih skrenuo pažnju, jer se u njima izvanredno odražava razvoj revolucije od početka septembra do početka decembra (posljednji su retci datirani 2. XII.). Kao i hrvatski demokrati oko »Slavenskog Juga«, Ignjatović »napija zdravice budućoj slavenskoj Austriji i čak drži stranu Jelačića za vreme njegovog marša na revolucionarni Beč...« (65), a u isto je vrijeme uvjeren, da je srpski pokret »prava demokracija«, kojoj je »prvi zadatak sloboda, ali sloboda na našoj narodnosti osnovana«, zbog čega se »rat krvavi« protiv »mađarskog iz feudalnih stoljetija i otkrošenja proizvedenog narodnog preimućstva« mora voditi do kraja, »dogod se istog demona rogovi ne slomiju«. U tom prividnom kaosu različitih shvaćanja, Ignjatović nije bio nikakav izuzetak, ne samo u Vojvodini, nego i u mnogo širim razmjerima. Autor s pravom konstatira, da je on »ustvari izražavao raspoloženje krajnje levog krila liberalnog dela Pokreta« (66), ali je baš zato i suviše i netočno, kada P. želi da pisanje Ignjatovića u duhu austroslavizma opravda na neki način njegovim oportunistomom (»reda radi«!) i da žestinu njegovih napadaja na Mađare ublaži tobožnjom namjerom srpskih liberala, da najprije »slome tvrdoglavost šovinistički

nastrojenog voćstva mađarskog Ustanka« i zatim »primoraju Mađare na savez za zajedničku borbu protiv Mađara«. (66) Slične tendencije dolaze i drugdje do izražaja u autorovu izlaganju, koje time samo gubi na jasnoći.

Kad je Ignjatović, kao redaktor, dobio u decembru »neku vrstu specijalne političke kontrole«, on se odazvao pozivu iz Beograda i ušao u redakciju »Srpskih novina«, gdje je do mjeseca juna 1849 pisao u prilog daljnjem opstanku Vojvodine i protiv austrijske reakcije, naročito u vezi s oktroiranim ustavom od 4. III. Te svoje članke Ignjatović nije potpisivao, ali — konstatira P. — »sudeći po stilu i duhu uvodnika ispada da su oni doista pisani njegovim perom« (68, bilj. 2).

Popovićev je prilog utoliko dragocjeniji, što omogućava također ispravniju ocjenu Ignjatovićevih memoara (Rapsodije), pisanih u 70-im i 80-im godinama, kada je on već »sasvim raskrstio s demokratskim radikalizmom Četrdesetosme, te je tvrdio kako su njegova shvatanja identična s politikom reacionara Save Teke-rije« (52). Zbog toga P. konstatira ocjenjujući spomenute memoare: »Doduše, Ignjatović ne iznosi netačne činjenice, ali daje problematična tumačenja i prećutkuje neke stvari koje bacaju drugačiju svetlost na njegovu tadašnju aktivnost« (52, bilj. 1). Zbog svega toga, Ignjatovićevi novinski članci iz 1848/9 nesumnjivo zavređuju da budu preštampani (dakako, uz komentar).

3. Narodni pokret u Slovaka (1848) bio je u svojim zahtjevima neuporedivo skromniji od srpskoga, ali je u vodstvu mađarske revolucije naišao na isto nerazumijevanje i otpor. On nije težio za nekim teritorijalnim odvajanjem nego samo za punom nacionalnom slobodom, a u rješavanju seljačkog pitanja bio je mnogo radikalniji i dosljedniji od mađarskog plemstva, koje je zadržalo vodstvo revolucije u svojim rukama. Ta je činjenica važna ne samo za ocjenu slovačkog udjela u revoluciji nego i za ispravnije shvaćanje samoga srpskog pokreta.

S obzirom na to razumljiva je tijesna suradnja, koja je tada postojala između najistaknutijeg vođe slovačkog pokreta L'udovita Štúra i hrvatskih demokrata oko »Slavenskog Juga«. O tome donosi neke nove podatke Zdenka Sojková u prilogu: Štúrovy články v Havlíčkových Národných Novinách r. 1848, Slovenská literatura II, Bratislava 1955, str. 219—229.

Štúr je od pokretanja »Slavenskog Juga« 6. VIII. do 8. XII. navođen na čelu lista kao jedan od njegovih »uredničkih pomoćnika« (u popisu članova red. odbora kod V. Bogdanova, Hrvatska ljevica...7, njegovo je ime izostavljeno), iako je već u rujnu otišao trajno iz Zagreba. Ondje je neko vrijeme boravio također V. D. Lambl, koji je od kraja srpnja slao praškim Narodnim novinama dopise o prilikama kod nas i već otprije bio usko povezan sa Štúrom. Premda joj »Slavenski Jug« nije bio pristupačan, Sojková je posredstvom Lamblova pisanja ispravno naslutila, da su iz Štúrova pera potekla dva značajna članka, koja su Havlíčkove novine prenijele 17. VIII. i 30. VIII. iz »Slavenskog Juga« pod naslovom: *Pohled na děje Slovanstva r. 1848 i Rusové*. S obzirom na prvi članak, Sojková napominje, da je Lambl najvjerojatnije poslao iz Zagreba njegov tekst na češkom jeziku, pa se on zbog toga ni ne može smatrati prijevodom (227). Doista su oba spomenuta članka izašla u »Slavenskom Jugu« kao III. i IV. dio opširnijeg priloga, koji je objelodanjen u br. 1—4 pod naslovom: *Pogled na europejske događaje god. 1848*, i s potpisom: *Sloven dunavski*, koji se u listu pojavljuje samo tom prilikom. Sojková je nesumnjivo dokazala, da je taj prilog, u mnogom pogledu važan, gotovo programatski za »Slavenski Jug«, doista Štúrov.

Štúr je pod pseudonimom »Slovak« izvijestio također čitaoce »Slavenskog Juga« o drugom pohodu slovačkih dobrovoljaca u Slovačku (br. 62, 28. XII. 1848). Istim se pseudonimom služio i u svojim izvještajima o tom pohodu u Havlíčkovim novinama, u kojima je revno surađivao. Među ostalim, objelodanio je u njima 14. X. članak, u kome je stao na obranu Jelačića, kao što je to nešto prije (24. IX.) učinio i sam Havlíček. Ni po tom svome stanovištu, koje je zauzeo prema sumnji u banovu iskrenu privrženost ideji o novoj demokratski uređenoj zajednici naroda u okviru Austrije — a ta se u češkoj sredini pojavila među studentima u vezi s Jelačićevim pohodom protiv ustaničkog Beča u mjesecu listopadu — nije se Štúr razlikovao od svojih drugova oko »Slavenskog Juga«. Svi su oni, od Kušlana dalje, kao i Šulek i A. T. Brlić u Gajevim novinama, smatrali banov postupak ispravnim i nužnim i još dugo poslije tih događaja nisu gubili vjeru i pouzdanje u njegovu politiku, koju su smatrali svojom.

4. U razvoju hrvatskog pokreta 1848 pitanje je Dalmacije bilo naročito osjetljivo i bolno. Tanki sloj građanstva i inteligencije, ponajviše stran preporodnim težnjama i odnjegovan u talijanskom jeziku i duhu, nije taj pokret osjetio kao svoj. Nešto revolucionarno raspoložene omladine po nekim gradovima osjećalo se bliže pokretu na Apeninskom poluotoku. O svemu tome nema još kod nas detaljnije izrađene monografije, iako bi ona za razumijevanje daljnjeg razvoja u Dalmaciji bila neophodno potrebna, utoliko više, što se s druge strane Jadrana posvećuje tom pitanju dosta pažnje.

Jedan pokušaj u tom pravcu, iako samo djelomičan, predstavlja prilog Stj. Antoljaka, 1848 godina i Split, Istoriski zapisi, VII/X, 1954, str. 119—144. To je u stvari samo kronika događaja, izrađena pretežno prema arhivskoj građi — u čemu i leži njezina vrijednost — s unutrašnje nedovoljno povezanim tekstom i bez ulaženja u probleme, koje ta građa nameće, a vrlo su važni za cjelinu situacije.

Revolucija nije naročito uzburkala duhove u Dalmaciji, ni u gradovima ni na selu, ali je razvoj na Apeninskom poluotoku odjeknuo ovdje na svoj način. Još u siječnju 1848 kolaju — kako A. kaže, iako nešto niže govori o »izvješanim natpisima« (119) — u Zadru, a zatim na kraju veljače u Splitu natpisi, »u kojima se je klicalo papi Piu IX i slobodnoj Italiji, izražavala mržnja protiv Austrije, poreza i nameta«. Ne navodeći vrela, A. tvrdi, da su vlasti došle do zaključka, »da je to po svoj prilici akt mladih ljudi, koji su studirali univerzu u Padovi« (119), pa su ti »sveučilištarci« — kako ih A. naziva — podvrgnuti nadzoru od strane policije. Kada je u Veneciji sredinom ožujka proglašena Mletačka republika, počeli su i odanle »kolati po Dalmaciji razni proglassi i pozivi«, a samo proglašenje »naislo je kod jednog dijela dalmatinske inteligencije na simpatičan prijem« (127). Splitski je načelnik Dudan također konstatirao, prema izvještaju okružnog kapetana od 12. VII., da u Splitu »postoji stranka, koja simpatizira s Italijom« (137). O karakteru te »stranke«, njezinoj brojčanoj snazi i socijalnoj strukturi i t. d. nema u raspravi nikakvih daljnjih podataka, što dakako može biti uvjetovano i nedostatkom izvorne građe.

Već tada je autonomaško stanovište otuđenoga građanskog sloja došlo do svoga punog izražaja. Na poziv za ujedinjenje s Hrvatskom, koji A. donosi u cijelosti prema »Zori dalmatinskoj« (138), splitska je općina u svom odgovoru od 10. IX. odgovorila negativno, ističući kao glavnu zapreku upotrebu talijanskog jezika i tobožnju zakonitost (sudjelovanje Dalmacije u bečkom parlamentu). Ta se općina

osobito zalaže za uvođenje talijanskog jezika, ne samo u zemlji, nego i u samom parlamentu. Zajedno s općinama u Dubrovniku i Supetru na Braču predlaže 26. IV. osnivanje »talijanske« sekcije u parlamentu (sama je to učinila već 29. III. pod neposrednim dojmom prvog poziva iz Zagreba), a na kraju svibnja obraća se općinama u Opuzenu i Dubrovniku s prijedlogom o sazivu »pokrajinske skupštine«, na kojoj bi se, s obzirom na kritično stanje Austrije«, vijećalo »o sudbini Dalmacije, ako se ova otcijepi od iste« (132). Ta je akcija, doduše, ostala bez rezultata, ali je A. поблиže ne objašnjava, iako bi to ona zavrijedila.

Iz podataka, koje A. donosi, vidi se, da su otpor protiv ujedinjenja s Hrvatskom podržavale i austrijske vlasti, pa je to nastojanje ostalo ograničeno uglavnom na općine u Šibeniku, Omišu i Drnišu. Ipak su upravo razlozi političke prirode — bojazan pred porastom talijanskog utjecaja — potakli namjesnika Turszskog, da u svom referatu min. Pillersdorfu od 12. V. predloži, »kako da se provede studiranje njemačkog i ‚ilirskog‘ jezika među stanovništvom, a napose mladeži (sveučilište u Beču), i da se obavezno ova dva jezika kultivira« (130).

Prema tome, ubrzani razvoj događaja postavio je 1848 u Dalmaciji na dnevni red gotovo sva osnovna pitanja, na rješavanju kojih se zatim radilo više desetljeća. Aktivnost pak talijanskih elemenata u tadašnjoj inteligenciji mogla bi, bolje proučena, pružiti jedan koristan prilog više rješenju najvažnijeg pitanja revolucije u Austriji uopće, t. j. nacionalnog pitanja u njegovu odnosu prema demokratskim idejama evropske revolucije.

Jaroslav Šidak

V. BOGDANOV, HRVATSKA REVOLUCIONARNA PJESMA IZ GODINE 1794 I UČEŠĆE HRVATA I SRBA U ZAVJERI MARTINOVIĆEVIH JAKOBINACA, STARINE JAZU 46, 1956.

Prilog V. Bogdanova o »Jakobincu Martinoviću i našim graničarima (Narodni list 9. I. 1952) potakao me je, da u HZ VII, 1954, str. 188, dodirnem uz ostalo pitanje kajkavske revolucionarne pjesme iz 1794, koju je Martinović u istrazi vezao za osobu biskupa M. Vrhovca. Tada je Bogdanov obećao, da će tu pjesmu, čiji prijepis posjeduje, objelodaniti u ovom časopisu. Međutim, povezavši je s opširnijim prikazom Martinovićeve urote, izrađenom na osnovu mađarske literature, on ju je štampao u gore navedenom radu (str. 332—336).

Nije zadaća ovog priloga, da ocijeni taj rad, koji uglavnom ima karakter više ili manje prepričane građe — zbog čega je i ušao u »Starine« — i koji, uz druge zanimljive podatke, sadržava i prijevod značajnog spisa Martinovićeve: Katekizam ljudi i građana, što ga je napisao francuski građanin Democrite la Montagne, a sada je preveden na mađarski (str. 355—366). Autor se, nažalost, nije koristio zbirkom građe, koju od 1952 izdaje Kálmán B e n d a (A magyar jakobinusak iratai), a nepoznata mu je ostala i vrlo dobra rasprava, koju je u Acta historica Academiae scientiarum hungaricae 1/2, 1952, objelodanio I. K a t ó na ruskom jeziku pod naslovom: Dviženje vengerskih jakobincev (str. 185—235). Prema tome, tvrđnja, da se s optužbama građanskih historičara »— koliko je nama poznato — osim Kossuthova protesta protiv prve Franknoijeve knjige iz godine 1880. — nitko još nije... temeljito razračunao ni unutar same mađarske historiografije« (378), nije točna. Uza svu

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA IX.

1956.

BROJ 1—4

NAKLADA »ŠKOLSKA KNJIGA« / ZAGREB

Redakcioni odbor:

*OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK*

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB